

CAPUT XIII.

Respondetur ad loca, quæ producuntur ex Augustino.

Veniamus nunc ad loca, quæ citantur ex Augustino. Primum citat Lutherus in assert. 2. art. duo loca unum ex lib. 1. de nuptiis et concupiscentia c. 23. ubi dimittit dicit peccatum in baptismo, « non ut non sit, sed ut non imputetur. » Alterum ex eodem lib. cap. 37. ubi dicit, idem peccatum « reatu transire, actu manere. » Respondeo : Lutherus (ut supra diximus) crimen falsi commisit. Nusquam enim S. August. dixit, peccatum in aliquo esse, sed non imputari, vel actu manere, reatu transire. Neque enim tam stupidus erat, ut non intelligeret, reatum a peccato separari non posse, cum in eodem lib. cap. 26. scripserit : « Hoc est non habere peccatum, reum non esse peccati. » Loquitur igitur S. Augustin. in duobus locis citatis de concupiscentia, eamque dicit in renatis non esse peccatum, non imputari, nec reos facere, licet maneat, quoad actum, quia non cessat prava desideria excitare.

Sed contra solutionem est argumentum Melancthonis et Calvinii, et aliorum, S. August. non solum in lib. 1. de nuptiis et concupiscentia cap. 23, sed etiam lib. 11. in Julianum, et alibi passim dicit concupiscentiam in baptismo remitti : « Lex, inquit, ista peccati et remissa est in regeneratione spiritali, et manet in carne mortali. » At nihil remittitur, nisi peccatum; igitur ipsa in se vere peccatum erat, antequam remitteretur. Sed manet in renatis eadem, quæ antea erat, quoad substantiam, ergo adhuc vere peccatum est, et solum remitti dicitur, quia non imputatur. Respondeo, S. Aug. significat quidem concupiscentiam in non renatis esse peccatum, et propterea remitti per baptismum; sed intelligit eam peccatum esse, non ratione sui, sed ratione reatus peccati originalis, qui cum ea annexus manet usque ad baptismum. Sic enim loquitur idem August. lib. 1. de nupt. et concupiscentia cap. 32 : « Hæc itaque remissio peccatorum quamdiu non fit in prole, si ibi est lex ista peccati, ut etiam in peccatum imputetur, id est, ut etiam reatus ejus cum illo sit, qui cum teneat æterni supplicii debitorem. » Hæc ille, qui similiter loquitur in multis locis.

Sed hoc loco diligenter attendendum est reatum concupiscentiæ tribus modis intelligi posse. Primo dici potest reatus concupiscentiæ, reatus qui ab ipsa oritur, et in ipsa fundatur, ita ut reus sit qui ipsam habet, quia ipsam habet. Sicut dicitur reatus furti is, quo proprie reus dicitur, qui furtum fecit. Secundo, dici potest reatus concupiscentiæ is, quo ipsa facta est, non quem ipsa facit, quomodo si quis sibi ipse manum abscinderet, diceretur esse reus manus abscissæ, non quod habere manum abscissam sit peccatum, vel reum faciat, sed quod abscindere sibi manum sit contra rationem, et reatum faciat. Sic igitur dicitur reatus concupiscentiæ, non quod ipsam habere, facit hominem reum, sed quod ipsa nata sit ex reatu peccati Adam, qui factus Deo rebellis, meruit in se experiri carnis suæ rebellionem. Tertio, dici potest etiam reatus concupiscentiæ is, quem ipsa faciat si ad consensum pertrahat, ut non sit proprie homo reus, quia concupiscentiam habet, sed quia concupiscentiæ cedit.

Ex his tribus modis adversarii primum eligunt, et ideo concupiscentiam proprie peccatum esse volunt. Nos autem secundum et tertium accipimus; et ideo concupiscentiam non tam peccatum, quam effectum et causam peccati esse contendimus. Porro secundum illum et tertium modum esse ex mente S. August. probamus ex verbis ejusdem in 11. lib. adversus Julianum, circa medium epilogi : « Quamvis, inquit, jam in eodem modo appelletur peccatum, quo facit reum, sed quod sit reatu primi hominis factum, et quod rebellando nos trahere nititur ad reatum. » Rursus in eodem libro paulo superius explicans testimonium Ambrosii de bonis et malis equis, indicat modum tertium his verbis : « An nondum fateberis, quod reatus eorum pericrit, infirmitas manserit, non reatus, quo ipsa rea fuerant sed quo nos reos fecerant in malis operibus, quo nos traxerant. » His enim verbis ostendit Augustinus vitia cum quibus nascimur remitti in Baptismo, quia reatus eorum remittitur, licet infirmitas remaneat. Per reatum autem dicit se intelligere reatum malorum operum, quæ fecimus concupiscentiæ assentiendo.

In eodem lib. 11. in Julianum paulo ante medium libri, meminit secundi modi. Nam cum dixisset, concupiscentiæ reatum, ut cætera peccata omnia solvi in Baptismate, et deinceps eam manere adagone; objicit sibi dicturum Julianum id malum, contra

quod post baptismum dimicamus, non esse aliquid a parentibus tractum, sed malos habitus ante baptismum propriis actibus acquisitos. Deinde respondet his verbis : « Si hoc dicis, jam procul dubio cernis, atque concedis esse in homine aliquid mali, quod non ipsum, sed reatus, qui ex illo contractus fuerat, auferatur in baptismo. » Quibus verbis similem esse docet S. Augustinus concupiscentiam nobis innatam, malo habitui multis malis actibus comparato : et quemadmodum in baptismo aduulorum remittuntur omnia peccata, quibus comparatus est habitus, non tamen ipse habitus tollitur : ita quoque in baptismo parvulorum remitti peccatum originis, unde concupiscentia nata est, non tamen ipsam concupiscentiam penitus extirpari. Jam vero certum est, eum, qui malos habitus contraxit, non esse reum proprie, quia malos illos habitus habet, sed quia malos actus fecit, unde mali habitus processerunt. Sic igitur qui concupiscentiam habet, non est reus proprie ratione concupiscentiæ, quasi peccatum sit illam habere, sed ratione peccati, quo ipsa concupiscentia facta est.

Atque hæc ratione remitti dicitur concupiscentia in Baptismo, non ratione sui, sed ratione annexi reatus, qui ejus reatus dicitur, quia per eum, ut diximus, facta est. Idem S. August. lib. 1. Retractat. cap. 15. dicit, homines nasci implicatos reatu Adæ, et ob id pœnæ obnoxios; et paulo post eam penam, concupiscentiam esse docet : reatus igitur, qui solvitur in baptismo, non est proprie reatus, quem concupiscentia facit, sed reatus unde pœna ista processit. Reatus enim Adæ, quo et nos nascimur implicati, non fuit habere concupiscentiam, ut notum est, sed mente averti a Deo, unde nata est aversio carnis a ratione. Quocirca idem Augustinus lib. 14. de Trinit. cap. 17. apertissime scripsit, in baptismo remitti omnia peccata, non tamen extingui concupiscentiam, quia aliud est causam removere languoris, aliud ipsum curare languorem : ubi cum dicit in Baptismo per remissionem peccati si ve reatus, causam concupiscentiæ removeri, evidenter ostendit, reatum concupiscentiæ, qui remittitur in baptismo, non esse reatum quem concupiscentia facit, sed per quem concupiscentia facta est.

Denique idem S. Augustinus lib. 11. in Julianum, cap. 5. dicit, in baptismo tolli reatum omnium malorum, non omnia mala, et ponit exemplum de corruptione corporis, et de

ignorantia, et idem intelligit de concupiscentia, imo de ipsa præcipue loquitur. At certum est reatum corruptionis corporis, qui tollitur in Baptismo, esse reatum, quo ipsa corruptio facta est, non autem quem ipsa corruptio faciat, quasi peccatum sit esse mortalem.

Sed contra hanc nostram solutionem multa sancti Augustini testimonia ab adversariis adducuntur, quibus ipsi demonstrare nituntur, reatum concupiscentiæ qui solvitur in Baptismo, accipiendum esse primo modo superius explicato, id est, esse reatum, qui concupiscentiam ipsam comitatur, ita ut sit reus quicumque concupiscentiam habet, hoc ipso quod concupiscentiam habet, nisi per Baptismum reatus hujusmodi remittatur. Lib. 11. in Julianum ante medium : « Non tamen, inquit, ideo malum hoc nihil nocuisset, etiamsi prius quam in illo apparere cœpisset, parvulus ex hac vita exisset, quia reatus ejusdem mali, non quo reum malum est, sed quo reum facit, in quo est, sicut generatione contrahitur, ita nisi regeneratione non solvitur. »

Rursus in eodem lib. circa medium epilogi : « Quamvis jam non eodem modo appelletur peccatum, quo facit reum, sed quod sit reatu primi hominis factum. » Ubi illud jam satis aperte demonstrat, concupiscentiam post Baptismum non habere reatum, quo ipsa faciat reum, sed ante baptismum habuisse. Item lib. 1. de nuptiis et concupiscentia cap. 23. « Hæc, inquit, concupiscentia, quæ solo Sacramento regenerationis expiatur, profecto peccati vinculum generatione trajicit in posteros, nisi ab illo et ipsi regeneratione solvantur. » Item lib. 11. in Julianum cap. 3. « Tale porro, ac tam magnum malum tantum quia inest, quomodo non teneret in morte, et pertraheret in ultimam mortem, nisi et ejus vinculum in illa, quæ fit in baptismo, remissione peccatorum omnium solveretur. » Et eodem lib. cap. 6. « Nos, inquit, eam (concupiscentiam) malam dicimus, et manere tamen in baptizatis, quamvis reatus ejus, non quo ipsa rea erat, neque enim aliqua persona est, sed quo reum hominem originaliter faciebat, fuerit remissus, atque vacuatus. »

Item lib. 1. de nuptiis et concupiscentia, cap. 26. Augustinus dicit, quod, sicut adulterium actu transit, remanet reatu; ita concupiscentia transit reatu, et remanet actu. » Ubi comparat reatum concupiscentiæ cum

reatu adulterii, Reatus autem adulterii, est reatus quo ipsum adulterium reum facit hominem. Denique lib. vi. in Julian. cap. 8. Augustinus dicit, reatum esse ordinationem divine legis, ut nulla iniquitas maneat impunita, nisi Christi sanguine expiatur. Et mox subiungit, concupiscentiam quae est in renatis, esse iniquitatem, et puniendam fuisse, nisi per Baptismum expiata fuisset: « Neque enim, inquit, nulla est iniquitas si in uno homine, vel superiora inferioribus turpiter serviant, vel inferiora superioribus contumaciter reluctentur, etiamsi vincere non sinantur, etc. »

Respondeo, in ultimo testimonio (ut ordine retrogrado procedamus) vocat Augustinus concupiscentiam iniquitatem, quia talis est, vel formaliter, si in mente sit, ut cum superiora inferioribus turpiter serviunt; vel certe materialiter, si in sola carne sit, ut cum inferiora superioribus reluctantur, etiamsi vincere non sinantur. Nam non esse concupiscentiam solius carnis, quae remanet in renatis, proprie et formaliter iniquitatem, patet ex tract. 41. in Joan. ubi dicit Augustinus, per Baptismum totam deleri iniquitatem, et solum remanere infirmitatem. Haec autem infirmitas, quae est materialis iniquitas, recte dicitur punienda, nisi expiata esset, propter reatum, quo facta est, qui cum ipsa trahitur ex Adam, et cum ipsa manet donec remittatur, quo reatu ipsa concupiscentia dicitur hominem reum facere, non quod absolute illam habere sit peccatum, sed quia peccatum est, illam habere ex propria culpa.

In testimonio penultimo non comparat Augustinus concupiscentiam reatum cum reatu adulterii in omnibus, sed in eo tantum, quod, ut separatur reatus adulterii ab adulterio, ita separatur reatus concupiscentiae a concupiscentia. Nam alioquin idem Augustinus lib. vi. in Julianum cap. 7. dicit, concupiscentiam similem esse habitui, non actui, et cap. 8. dicit, non esse similem adulterio, vel saerilegio, sed manenti qualitati.

Ad caetera loca dici posset, per eum reatum, quo concupiscentia facta est, ab ipsa concupiscentia fieri hominem reum, donec non remittitur per Baptismum. Potest etiam dici, in his locis loqui Augustinum de concupiscentia, quatenus ea efficit habitum totalem corruptum, ut supra diximus, vere enim ille totalis habitus, sive totalis illa natura, et omnium potentiarum corruptio, facit homi-

nem reum, etiamsi tantum insit, et nihil operetur, ut in infantibus.

Ceterum in hoc totali habitu pars una, id est, aversio mentis a Deo, est formaliter peccatum, et reum hominem proprie facit; altera, id est, rebellio partis inferioris a superiore, non est peccatum nisi materialiter, nec facit proprie hominem reum, nisi illi-ciendo pertrahat ad consensum. Quoniam igitur ante Baptismum concupiscentia conjuncta est in homine cum aversione mentis a Deo, ideo recte dicitur habere reatum, non solum per quem ipsa facta est, si consideretur, ut pars illius habitus corrupti, sed etiam quo facit reum, si consideretur ut unum quid cum altera parte ejusdem habitus corrupti. Post Baptismum vero, quia pars illa formalis, id est, aversio mentis a Deo, sanata et sublata est, ideo sola remanet pars altera, id est, concupiscentia carnis, quae non habet reatum, quo facit reum, neque illum quo ipsa facta est; sed cum solum, ad quem perducit, si regnare sinatur.

Et hoc modo coherent inter se loca omnia S. Augustini; atque etiam excludit admiratione illa Calvinii in antidoto sess. 5. Concilii Tridentini, ubi miratur, Patres Concilii rem eandem, id est, concupiscentiam, dicere non esse post Baptismum id, quod erat antea. Patres enim rectissime dixerunt, concupiscentiam post Baptismum manere, et tamen non esse peccatum, ut erat antea, quia videlicet separata ab aversione mentis non habet annexum reatum, quem habebat antea. Atque haec de primo genere testimoniorum S. Augustini.

Alterum genus testimoniorum adducit a Kennitio eorum videlicet, quae non videntur habere magnas vires, et ideo breviter perstringuntur: « Ipse Augustinus, inquit, Kennitius, reliquam concupiscentiam vocat malam; et quomodo hoc intelligi velit, declarat perantithesim: nam dicit esse non bonam, non sanctam, sed malam, contra Julian. lib. vi. cap. 6. et lib. v. cap. 4. inquit, discernenda mala, quae per patientiam sustinemus ab eis malis, quae per continentiam refranamus. » Hoc est, affirmat concupiscentiam non tantum esse malum poenae, sed et malum culpae, quod cap. 5. vocat vitium, contra quod virtute pugnandum est. Est igitur vitium tale, quod virtuti opponitur. Lib. ii. contra Julianum, lex repugnans legi mentis, quae in tanti quoque Apostoli membris erat, remittitur in Baptismate, non finitur. Lib. i. de peccatorum

meritis et remissione cap. 3. per Baptismum Christi hoc agit, ut caro peccati evacuetur. Non autem sic evacuat, ut in carne concupiscentia innata non sit, sed non obsit mortuo, quae inerat vivo. Tractat. 41. in Joannem, Augustinus vocat reliquam concupiscentiam languorem oblectantem salutem nostram, alibi vocat infirmitatem succumbentem legi Dei. » Haec ille pagina 482. addit autem duo alia loca pag. 502. Unum ex lib. ii. de bono perseverantiae cap. 5. Alterum ex lib. iv. ad Bonifacium cap. 7. in quibus Augustinus tribuit Pelagianis eam sententiam, quae nunc est Catholicorum, quod videlicet per Baptismum homines perfecte renouentur; et nullum habeant omnino peccatum.

Respondeo ad primum, ex lib. vi. in Julian. cap. 6. recte dicitur concupiscentia non bona, nec sancta, sed mala. Non tamen sequitur, eam esse proprie peccatum. Nam diabolus quoque, et Angeli ejus non sunt boni, nec sancti, sed mali, et tamen non sunt proprie peccata, nisi juxta doctrinam Illyrici. Itaque idem Augustinus in eodem lib. vi. in Julianum cap. 5. dicit, Baptizatum carere omni peccato, non tamen omnino malo; et in ipso cap. 6. dicit, per Baptismum remitti omnia peccata, sed non sanari omnes languores. Ubi concupiscentiam vult esse malum et languorem, non tamen peccatum.

Ad secundum ex lib. v. cap. 4. recte distinguunt Augustinus mala, quae per patientiam tolerantur, ut febres, inopiam, persecutiones, et similia, quae non incitant per se ad peccandum ab iis malis, quae per continentiam refranamur, ut passiones immoderatas, quae proprie incentiva sunt vitiorum, quamvis autem haec mala refranda, et quoad ejus fieri potest, debellanda sint, tamen non propterea culpae, aut peccata proprie dici possunt. Idem enim S. Augustinus in ii. lib. cont. Julian. de his malis ita scribit: « Non ista sunt vitia, quae jam peccata dicenda sint; passiones sunt, vitia sunt, refranda, cohibenda, sananda sunt. Itaque glossa illa Kennitii, hoc est, affirmat Augustinus concupiscentiam non tantum esse malum poenae, sed et malum culpae, » destruit textum. Dicendum autem fuisset, affirmari ab Augustino, concupiscentiam non tantum esse poenam, sed esse etiam in se, et absolute malam, quia est quid immoderatum et vitiosum, quamvis non habeat propriam cul-

pae rationem, cum non in voluntate, sed in carne sedem habeat.

Ad tertium, ex lib. v. in Julianum cap. v. Recte dicit S. Augustinus, contra concupiscentiam virtute pugnari; sed non omnino quod virtuti opponitur, peccatum est proprie dicit; immisi forte novam dialecticam Kennitius adinvenit. Virtuti siquidem actus malus repugnat, ut castitati adulterium, et hoc est peccatum proprie dictum: repugnat etiam habitus malus, qui non peccatum, sed vitium dici solet. Repugnat denique passio, in qua moderanda et coercenda virtus occupatur. Porro concupiscentia (ipso Augustino teste) ut paulo ante dicebamus, in 2. lib. adversus Julianum, ut passio ac vitium, non ut peccatum, virtuti repugnat.

Ad quartum, ex lib. 2. in Julianum, quis negat legem carnis repugnantem legi mentis remitti in baptismo, non finiri? sed, ut nos fatemur, concupiscentiam ratione reatus annexi in baptismo remitti et tamen ad agonem remanere; ita fateri (velit noli) Kennitius debet, post baptismum concupiscentiam non peccatum esse, sed vitium.

Ad quintum, ex lib. i. de peccatorum meritis et remissione, cap. 3. Non negamus concupiscentiam post baptismum non ita evacuari, ut non sit; sed, ut non obsit mortuo.

Ad sextum, ex tractat. 41. in Joan. conce- dimus, reliquam concupiscentiam oblectari salutem aeternam, quia alioere nititur ad peccatum, non quia ipsa in se proprie sit peccatum. Idem enim Augustinus in illo eodem tractatu disertis verbis dicit, in baptismo deleri totam iniquitatem, et solum remanere infirmitatem.

Ad septimum, ex alio loco, dico, negari non posse, quin infirmitas nostra succumbat legi Dei, si non adjuvetur a gratia. Sed verum est tamen quod S. Augustinus ait in lib. v. adversus Julianum cap. 4. videlicet, esse concupiscentiam sub animi potestate, gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, in mortis corpore castigandam, in morte corporis resolvendam, in corporis resurrectione, et mortis morte sanandam.

Ad octavum, ex lib. ii. de bono perseverantiae, cap. 5. manifesta est Kennitii impudentia. Siquidem S. Augustinus Pelagianis tribuit errorem illum, quod homo justus in hac vita nullum habeat veniale peccatum. Kennitius autem ita citat Augustinum, quasi Pelagianus senserint concupiscentiam inveni-

luntariam, quæ remanet post baptismum, vere ac proprie esse peccatum. Loqui autem Augustinum de peccatis actualibus, sed venialibus, non de concupiscentia involuntaria, perspicuum est ex eo, quod allegat verba Domini: *Demitte nobis debita nostra*, quam orationem non esse dicendam pro concupiscentia involuntaria, idem Augustinus sapientissime repetit epist. 200. et alibi. Hæc enim sunt verba Augustini a Kemnitio recitata: « Etiam hoc Pelagiani audent, audent dicere hominem justum in hac vita nullum habere omnino peccatum? et in talibus hominibus esse jam in presenti tempore Ecclesiam, non habentem maculam, neque rugam: tanquam sponsa Christi non sit, quæ per universam terram quod ab eo didicidit, dicit: Dimitte nobis debita nostra. »

Ad nonum, ex lib. iv. ad Bonifacium cap. 7. Non dissimili impudentia Kemnitius abulit testimonio S. Augustini. Ille enim non reprehendit Pelagianos, quod dicant, per baptismum perfecte hominem renovari; sed quod malo sensu hanc veritatem depravent, dum ita volunt perfecte hominem innovari; ut deinceps nullum committat veniale peccatum. Kemnitius autem ita citat Augustinum, quasi ille senserit post baptismum remanere aliquid, quod vere et proprie sit peccatum, et per hoc non perfecte per baptismum hominem renovari. Hæc autem sunt verba S. Augustini integra, non truncata, ut a Kemnitio callide allegantur: « Quid eis (Pelagianis) prodest, quod adversus Manichæos, qui baptismum destruunt, isti dicunt baptismo perfecte homines innovari, atque ad hoc Apostoli adhibent testimonium, qui per lavacrum aquæ Ecclesiam de gentibus sanctam fieri, immaculatamque testatur; cum superbo sensu, atque perverso contra orationes ipsius Ecclesie suas exerant disputationes? Hoc enim dicunt, ut credatur Ecclesia post sanctum baptismum, in quo sit omnium remissio peccatorum, ulterius non habere peccatum, cum adversus eos illa a solis orta usque ad occasum omnibus suis membris clamet: Dimitte nobis debita nostra. »

Quod autem S. Augustinus contra Lutheranos doceat, per baptismum perfecte hominem renovari, perspicuum est ex illis ejus verbis lib. vi. in Julianum cap. 5: « Dixisse me affirmas quod gratia non perfecte hominem novum faciat. Non hoc dico, attende quod dico: Gratia perfecte hominem novum facit; quandoquidem et ad corporis immer-

talitatem, plenamque felicitatem ipsa perducit. Nunc etiam perfecte innovat hominem, quantum attinet ad liberationem ab omnibus peccatis, non quantum ad liberationem ab omnibus malis. »

Tertium genus testimoniorum producit a Calvino et Kemnitio. Quod genus continet ea loca, quæ concupiscentiam proprie docent esse peccatum, sive inobedientiam legis, etiamsi illi a ratione et spiritu resistatur, Lib. i. contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 13. dicit Augustinus. « Concupiscentiam vocari peccatum, non tantum quia ex peccato facta est, et quia peccatum facit, si vincit, sed etiam quia peccandi delectatione movetur, etsi ei vincente delectatione justitiæ non consentiatur. Item lib. v. in Julianum cap. 3. Concupiscentia carnis, inquit, adversus quam bonus concupiscit spiritus, et peccatum est, quia inest illi inobedientia contra dominatum mentis; et pena peccati est, quia reddita est meritis inobedientis, et causa peccati est, delectatione consentientis, vel contagione nascentis. » Atque ob hæc loca, maxime autem ob posteriorem triumphantem Kemnitius et Calvinus.

Addunt etiam aliud testimonium Kemnitius et Calvinius ex tract. 41. in Joan. ubi contendunt Augustinum loqui ex propria mente. Loquens enim Augustinus de renatis: « Liberati, inquit, sunt a peccato, quia carent criminibus et querela. Sed illa est inchoata non perfecta libertas; nondum est tota, nondum pura libertas; quia video aliam legem in membris etc. » Hinc enim apparet, adhuc renatos esse impuros propter concupiscentiam. Ibidem: « Quia deleta est tota iniquitas, nulla remansit infirmitas? certe si non remansisset, sine peccato hie viveremus. » Ubi ipsam infirmitatem remanentem appellat Augustinus peccatum. Ibidem: « Quamdiu vivis, peccatum necesse est esse in membris tuis: saltem illi regnum auferatur. Non fiat quod jubet. » Et ibidem tractans discrimen peccati regnantis et non regnantis, inquit: « Non ergo Deus quædam peccata damnat, quædam justificat et laudat: nulla laudat, sed odit omnia. » Hic videmus concupiscentiam vocari peccatum, quod « Deus odit et curando agit, ut consumatur, » ut ibidem Augustinus subjungit. Ex quo colligit Kemnitius falso dixisse Concilium Tridentinum, Deum in renatis nihil odisse. Atque hæc tria testimonia sunt omnium præcipua in iis, quæ ab adversariis producantur.

Respondeo: utitur in primis duobus locis S. Augustinus nomine peccati largo modo, ut omnem corruptionem et vitium significat. Quemadmodum etiam lib. ii. in Julianum vocavit iniquitatem. Id ita esse probatur Primo ex eo, quod S. Augustinus in primo loco monet, concupiscentiam non esse peccatum. Sic enim ait: « Et ideo jam non sit peccatum, sed sic vocetur, sive quod peccato facta sit, sive quod peccandi delectatione moveatur etc. » Ubi aperte ostendit, moveri delectatione peccandi non esse peccatum proprie, nisi consensus accedat. Nam alioqui perperam posuisset illam particulam adversativam sed. Quod autem in hoc loco dixit, moveri delectatione peccandi non esse peccatum, inesse inobedientiam contra dominatum mentis. Neutrum igitur est peccatum proprie et formaliter, sed solum largo modo, vel materialiter.

Secundo idem probatur ex eo, quod (ut supra diximus) inobedientia carnis contra dominatum mentis, non potest proprie esse peccatum, donec mens resistit, quia caro non est capax peccati proprie dicti. Quare S. Augustinus cum rationem illam reddidit, cur concupiscentia sit peccatum, quia videlicet inest illi inobedientia contra dominatum mentis; illa ipsa ratione significavit, concupiscentiam proprie non esse peccatum.

Tertio, quia S. Augustinus in eodem opere adversus Julianum lib. ii. dicit, motus istos concupiscentiæ, passionem, et vitia esse, non tamen peccata. Et lib. vi. cap. 5. dicit, esse malum, non tamen peccatum: « Omni peccato, inquit, baptizati carent, non omni malo. »

Hæc ne S. Augustinum inconstantem faciamus, cogimur dicere ab eo aliquando concupiscentiam appellari peccatum, aliquando negari esse peccatum, quia nunc vocem (peccati) largo modo, et improprie, nunc proprie, formaliterque accipiat. Neque vero hic habet locum, quod dicit Kemnitius, Augustinum in lib. v. in Julian. cap. 3. retractasse quod antea dixerat. Nam quod antea dixerat, iterum postea repetivit in lib. 6. ut jam ante monuimus. Et si quod habetur in lib. 5. esset retractatio; certe quod habetur in lib. 6. esset retractatio retractationis. Sed quis credat, virum gravissimum lib. v. revocasse quod scripserat lib. ii. et rursum lib. 6. revocasse quod scripserat lib. v.

At cur quæso (dicit aliquis) S. Augustinus non fuit contentus in lib. illo quinto dicere,

concupiscentiam vocari peccatum, quia est pena, et causa peccati? cur addidit, ac dixit, « non solum eam penam et causam peccati, sed etiam esse peccatum? » Responso est in promptu, quia Julianus ex eo quod August. in libro de nuptiis et concupiscentia dixerat, concupiscentiam esse penam peccati, collegerat eam esse bonam et laudabilem. Voluit igitur sanctus doctor ostendere, non esse rem bonam aut indifferentem concupiscentiam, sed malam: et quia pena (ut a Deo est) bona et laudabilis est; et causa peccati, potest etiam esse res bona aut indifferens, si sit causa per accidens, ut sunt omnia objecta sensuum delectabilia; propterea S. Augustinus coactus est dicere, concupiscentiam non solum esse penam et causam peccati, sed etiam peccatum, id est, rem in se malam et vitiosam, qualia sunt non solum peccata mortua, quæ proprie peccata dicuntur, sed etiam peccata natura, ut cæcitas et surditas, vel quælibet monstruositas naturalis, quales sunt etiam habitus mali, qui vitia dici solent, et ipse passiones immoderate, quæ in statu naturæ integræ locum nullum in homine habuissent.

Neque multum refert, quod idem S. Augustinus comparat concupiscentiam cum cæcitate cordis, quam dicit esse peccatum, quo in Deum non creditur et simul penam et causam peccati. Nam propositum S. Augustino fuit, ostendere posse id, quod est pena peccati, esse etiam peccatum, sive proprie, sive largo modo; et ideo varia profert exempla, non multum laborans, utrum sint in omnibus similia, modo similia sint in eo, de quo agitur.

Jam vero testimonium ex tract. 41. in Joannem si abesset perviciacia, nullo modo ab adversariis proferretur. Nam in ea tractatu S. Augustinus disertis verbis dicit, per baptismum tolli omne peccatum, ac totam deleri iniquitatem, nec remanere nisi languorem et infirmitatem. Quod vero postea dicit, renatos non esse sine peccato, interdum loquitur de peccatis venialibus, quæ post baptismum sunt; interdum ipsam concupiscentiam cum Apostolo vocat peccatum per metonymiam, et ideo dicit, peccatum hoc est in membris, non in animo.

Itaque cum dicit, non esse in renatis puram libertatem, ideo dicit, quia non sunt puri a peccatis venialibus; et quia peccatorum venialium causa est concupiscentia, ideo addit: *Quia video aliam legem in membris, etc.*

pter ultionem, et ideo poenam esse peccati; hæc inter se asseveras esse contraria. Quasi fieri non possit, ut idem malum, et diaboli iniquitate, et Dei æquitate peccantibus ingeatur. Neque hinc sibi ipsa divina adversantur eloquia quia scriptum est, Deus mortem non fecit. Item scriptum est, vita et mors a Domino Deo. Quia deceptor hominis causa mortis est diabolus, quam non ut primus auctor ejus, sed ut peccati ultor intulit Deus. »

Sexta ratio. Nulla est poena hujus vitæ, quæ ob finem bonum expeti non possit, at concupiscentia ob nullum finem recte expeti potest: igitur concupiscentia non est solum poena, sed etiam culpa.

Respondeo: falsa est propositio. Nam ignorantia eorum rerum, quæ ad salutem necessarie sunt, sine dubio poena peccati est et tamen expeti, nisi imprudenter et male non potest. Pari ratione tentationes Satanae expeti non possunt, cum orare jubeamur: *Et ne nos inducas in tentationem*, Math. vi (1), et tamen tentationes internæ, quibus Satanas imaginationem movet, et inania, vel illicita interdum nos cogitare compellit, poena peccati sunt. Denique nullas penas expendas esse docet S. August. sed omnes tolerandas, cum sic loquitur lib. x. Confess. cap. 28. « Quis velis molestias et difficultates pati? tolerare jubes eas, non amare. Nemo quod tolerat amat, et si tolerare amat. Quamvis enim gaudeat se tolerare, mavult tamen non esse quod toleret. Porro concupiscentia eadem ratione expeti non debet, non quod peccatum sit, si non ei consentiatur, sed quod ad peccandum inducat, et quod molesta sit, et gravis, et ideo non amanda, sed toleranda sit, si debellari nequeat. Neque displicere debet iudicium Dei, qui eam ad agnitionem, et exercitium virtutis remanere voluit, et Apostolo suo dixit: *Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur*, II Corinth. xii (2).

Septima ratio. Christus *per omnia tentari voluit, sed absque peccato* (3), ut Apostolus docet ad Hebr. iv. Et ideo communes humane vitæ miseriae omnes assumpsit, ut fratribus per omnia similis fieret. At concupiscentiam carnis non assumpsit, neque tentationem ejusmodi, quæ a rebellione carnis oritur, pati voluit: igitur concupiscentia non solum poena, ac miseria, sed culpa, et iniquitas est.

(1) Math. VI, 13. — (2) II Corinth. XII, 9. — (3) Heb. IV, 15. — (4) I Joan. 3, IV.

Respondeo: non solum concupiscentiam, sed etiam ignorantiam Christus assumere noluit, quamvis neutra sit peccatum si sit omnino involuntaria. Cur autem ignorantiam et concupiscentiam Christus habere noluerit, docet S. Thomas in 3. part. quest. 15. art. 2. et 3. Tum quia duæ istæ miseriae nihil proderant ad redemptionem generis humani, sed potius oberant. Tum etiam quia plenum gratia et veritate Christum esse oportebat, quibus duobus donis concupiscentia et ignorantia manifeste repugnant. Vide S. Augustinum lib. ii. de peccatorum meritis et remissione cap. 29. Et lib. v. in Julianum cap. 9. ubi docet Christum fuisse ab ignorantia et concupiscentia semper immunem.

Octava ratio sic proponitur a Kemnitio pag. 506 in examine Concilii. Concupiscentia etiam in renatis est *ἀνομία*, propterea quod dissidet, a norma legis, et cum illa pugnat; et quia lex est norma justitiæ, et quicquid ab ea dissidet et cum ea pugnat rationem peccati habet. Sed Petrus Martyr in comment. epist. ad Romanos magis artificiosè sic argumentum texit: Omne quod non est conforme legi divinæ, peccatum est, ut patet ex illo I. Joan. 3. *Et peccatum est iniquitas* (4), si-ve *ἀνομία*, ut habetur in Græco: At depravatio naturæ humanæ non est conformis legi divinæ, et cique triplici; repugnat enim primo legi institutionis primæ, quia non est qualis eam Deus condidit; secundo, legi naturæ, quia non potest vivere convenienter rationi; tertio, legi scriptæ: *Non concupiscas*. Igitur ea depravatio peccatum est. Hoc argumentum Achilles est (ut vulgo dicitur) Philippi, Bucerii, Petri Martyris, Calvinii, Kemnitii. « Argumenti hujus (inquit Kemnitius pag. 506.) mole premi se omnes Pontificii sentiunt, ideo varias quaerunt rimas, ut elabuntur. »

Respondeo: argumentum hoc ex iis, quæ dicta sunt facile solvi potest; et adeo non premit sua mole Catholicos, ut a multis per jocum eladatur, quippe quod seria responsione non egeat. Nam concupiscentiam esse *ἀνομίαν*, in renatis, largo modo et materialiter supra concessimus cum Augustino, et eadem ratione concedimus esse peccatum largo modo, materialiter, vel improprie, quemadmodum omne vitium, omnisque recessus a regula, vel ordine, non solum in moribus, sed etiam in natura et arte, dici potest esse

peccatum. Sin autem concupiscentiam reatorum contendant proprie esse *ἀνομίαν*, quomodo hanc vocem accipit S. Joannes, cum ait, *Et peccatum est ἀνομία*, sive *iniquitas* I. Joan. III. negamus, concupiscentiam reatorum esse *ἀνομίαν*.

Neque bona est illa Kemnitii probatio: Concupiscentia etiam in renatis est *ἀνομία* propterea quod dissidet a norma legis, et cum illa pugnat. Nam non quod dissidet a legis norma, vel cum illa pugnat, est *ἀνομία*, sed ipsa discordia, sive repugnantia, vel recessus, ac deviatio proprie est *ἀνομία* et formaliter peccatum. Dissidet enim a lege diabolus tentans ad peccandum, sed non est ipse iniquitas, sed iniquitatis suavor. Dissidet etiam homo qui peccat, sed non est ipse neque esse dicitur iniquitas et peccatum, sed auctor peccati. Dissidet item a lege voluntas humana, cujus consensu peccatum perficitur; sed nec ipsa dicitur iniquitas, vel peccatum, sed principium, vel causa peccati. Denique dissidet a lege actio humana, cum non est legi congruens, et ne ipsa quidem est iniquitas, sed iniqua. Iniquitas igitur (ut diximus) est ipsa recessio a norma legis, quæ melius explicatur græca voce *ἀνομία*. Illa autem recessio, vel deviatio a norma legis immediate inest in ipsa actione, quæ secundum legis normam fieri debuisset.

Jam vero concupiscentia repugnat quidem legi mentis, ut Apostolus dicit ad Rom. vii. sed neque est ipsa formalis repugnantia; neque repugnat, ut actio recedens a norma legis; neque ut potentia, vel persona, quæ normam sequi teneatur: sed repugnat, ut incitans et impellens ad prævaricandam legem, quemadmodum de diabolo diximus. Tentatur enim unusquisque a concupiscentia sua, ut habemus Jacobi I.

Est autem hoc loco notandum, haberi I. Joannis 3. peccatum esse, *ἀνομία*, quod noster interpret vertit iniquitatem. Sed I. Joan. v. non haberi omnem *ἀνομίαν*, esse peccatum, sed *ἡ ἁρτιὰ ἀδικίαν*, id est, omnem injustitiam esse peccatum; nostrum autem interpretem in utroque loco vertisse iniquitatem, quia non habebat vocabulum, quo proprie exprimeret *ἀνομίαν*, quæ est recessio a lege. Cæterum quicquid sit de æquivocatione Latine vocis, certum est non esse idem, omnem *ἀνομίαν* esse peccatum, et omnem *ἀδικίαν*, esse peccatum, ut Kemnitius contendit. Nam, *ἀδικία* species est, *ἀνομία*, est genus. Omnis enim injustitia est recessus

a lege, non autem omnis recessus a lege est injustitia. Et quod dicit S. Joannes, omnem *ἀδικίαν* esse peccatum, verissimum est: quod autem dicit, et sæpissime repetit Kemnitius, omnem *ἀνομίαν* esse peccatum, non est verum, nisi peccatum largo mundo accipiatur, ut etiam peccata artis et naturæ comprehendit. Sed de his haec tenus. Nam ad mendacia et calumnias et varia Kemnitii absurda, satis respondit Andræadius, in quem proprie illa omnia Kemnitius effudit.

Jam vero ad argumentum, ut textitur a Petro Martyre, respondeo, propositionem illam « Omne, quod non est conforme legi divinæ, peccatum est », veram esse in universum, si peccatum accipiatur largo modo; sin autem agatur de peccato in moribus, debere etiam restringi ad conformitatem legis præcipientis actus morales. Alioqui etiam monstra, quæ sunt peccata naturæ, essent peccata proprie dicta, et puniri deberent; quod certe est absurdissimum. Assumptionem vero illam: « At depravatio naturæ humanæ non est conformis legi divinæ, » dico etiam esse veram, si agatur de lege in universum, non autem si agatur de lege, cujus prævaricatio inducat reatum, sitque peccatum proprie dictum, de quo nos in præsentibus disputamus.

Nam etsi depravatio, quæ est in voluntate, si accipiatur pro aversione a Deo, sit vere peccatum, ut postea dicemus; tamen depravatio quæ est in intelligentia, vel in carne, necnon pronitas quædam voluntatis ad obsequendum desideriis carnis, et difficultas ejusdem ad obsequendum Deo, non est contra legem ullam, cujus prævaricatio sit peccatum proprie dictum. Et ideo non est per se, et ex natura sua peccatum. Quod enim attinet ad legem primæ institutionis naturæ, non est ea lex moralis, cujus prævaricatio reum constituat transgressorem, non enim jussit Deus, ut homo nasceretur cum justitia originali, vel hoc, aut illo modo; sed instituit naturam, sicut voluit, et ornavit iis donis, quibus ei placuit illam ornare; et eidem attribuit principia, ex quibus propagari posset. Si quando autem contingit, ut aliter res oriatur, quam Deus instituerit, est quidem in ea re peccatum aliquid naturæ; sed non tale peccatum quod supplicio dignum sit. Nam non creavit Deus homines cæcos, vel surdos, aut claudos, et tamen cum nascuntur aliqui cæci, vel surdi, aut claudi, nemo eos reprehendendos, aut casti-

gandos censet, etiamsi non congruat eorum natura cum lege primæ institutionis.

Quod vero attinet ad legem naturæ, quæ jubet ut vitam agamus secundum rationem, quam legem viribus naturæ corruptæ servare non possumus; dico, posse legem illam bifariam considerari. Primo, ut significat legem moralem, quæ proprie imperat voluntati, ut sequatur ductum rationis, non consentiat desideriis carnis etc. et hoc modo vera lex est, sed ejus prævaricatio non est peccatum originale, sed actuale, et ad rem præsentem non pertinet. Secundo, ut significat ordinem et congruentiam naturalem, quæ requirit, ut pars superior imperet, inferior subjiciatur, et voluntas sine difficultate rationi obediat etc. Et hoc modo lex ista naturalis eadem est cum institutione naturæ, contra quam institutionem pugnant rebellio carnis, et difficultas voluntatis, sed ea non sunt peccata proprie dicta; sed poenæ peccati, et defectus consequentes materiam, quemadmodum se habet rubigo in cultro ferreo. Porro de lege scripta, *Non concupiscet*, satis multa supra diximus, ubi demonstravimus, eam legem proprie non prohibere nisi desideria voluntaria, quæ sunt peccata actualia, non originalia.

CAPUT XV.

Refutatur eorum Catholicorum sententia, qui peccatum originis in quadam positiva qualitate constituent.

Refutavimus hactenus tres errores hujus temporis hereticorum: nunc refutandæ sunt duæ Catholicorum incommodæ sententiæ, quæ videntur etiam errores nominari posse.

Prima sententia eorum est, qui duas esse docent in homine malas qualitates, unam in carne, alteram in anima, quarum posterior a priori oriatur, (animam enim ex contactu carnis polli existimant) utramque autem concupiscentiam dici posse censent, sed solam posteriorem statuunt esse originale peccatum. Itaque peccatum originis nihil aliud esse volunt, nisi concupiscentiam, hoc est, morbidam in anima qualitatem, prava desideria perpetuo excitantem. Ita docet Petrus Lombardus in II. lib. sentent. dist. 31. §. 2. et 3. quem secuti sunt Henricus Quodlib. 2. quæst. 11. et Gregorius Arim. in 2. dist. 30.

quæst. 1. et ex recentioribus Joannes Driedo in 1. lib. de gratia et libero arbitrio. Hoc tamen interest inter Henricum et Gregorium, quod Henricus arbitratur malam illam animæ qualitatem esse propensionem ad omnia mala: Gregorius autem restringit ad inclinationem in bonum delectabile secundum carnem.

Hæc sententia tametsi convenit ex parte cum errore Lutheranorum; tamen in eo differt, quod Lutherani non agnoscunt ullam superadditam qualitatem, sed eam potius ridet Philippus in Apologia Confessionis, non procul ab initio: « De fomite, inquit, disputant, quod sit qualitas corporis, et, ut suo more sint inepti, querunt, utrum qualitas illa contagione pomi, an ex afflatu serpentis contracta sit. » Hæc ille. Præterea differit etiam in eo, quod Lutherani concupiscentiam post baptismum, ex natura sua peccatum proprie dictum esse volunt; auctores autem illi Catholici minime id concedunt.

Videtur autem nobis hæc sententia nullo modo defendi posse. Quod ut manifestum fiat, pauca quædam præmittenda erunt, ex quibus controversiæ status omnino aperietur.

Sciendum est igitur primo, concupiscentiam non semper eodem modo accipi in Scripturis. Interdum enim significat appetitum boni in universum, qua notione multæ bonæ concupiscentiæ inveniuntur, ut S. Augustinus monet concion. 8. in Ps. cxviii. nam concupiscentia sapientiæ bona et laudabilis est, quippe quæ, ut dicitur Sap. vi. deducit ad regnum. Bona est item concupiscentia, qua spiritus adversus carnem concupiscit, de qua loquitur Apostolus ad Galat. v. recte quoque concupiscebatur, qui dicebat in Ps. cxviii. concupivi desiderare justificationes tuas.

Rursus concupiscentia aliquando significat actum, aliquando potentiam. Nam et concupiscentiam dicimus ipsum desiderii motum, ut patet ex Augustino lib. vi. in Julianum cap. 8. et ipsam potentiam, seu vim appetendi bona sensibilia, ut patet ex eodem Augustino lib. iv. in Julian. cap. 14. et lib. vi. cap. 7. et hoc modo concupiscentia non est mala, sed bona, vel indifferens. Nam possumus per eandem vim appetendi, et bene et male concupiscere, et sine dubio vis appetendi bona sensibilia fuit in Christo, et in primo homine ante peccatum, et rursus in nobis post resurrectionem erit. Itaque S.

Augustinus locis citatis fatetur, non ita accipiendam esse concupiscentiam cum agitur de peccato originis.

Est igitur alia notio concupiscentiæ, qua concupiscentiam appellamus vitium, quo prorsus sunt homines ad appetenda bona sensibilia contra ordinem rationis. Et hoc modo accipitur concupiscentia passim ab Augustino in libris adversus Pelagianos; lib. 2. in Julianum ante medium, scribit concupiscentiam non esse substantiam, sed substantiæ vitium; et apertius lib. vi. cap. 7: « Ego, inquit, tanquam valetudinem malam ex origine vitiatam ingenitum esse dico homini vitium, quo caro concupiscit adversus spiritum. » Et lib. 1. de nuptiis et concupisc. cap. 25: « Non enim, inquit, concupiscentia substantialiter manet, sicut aliquod corpus, aut spiritus, sed affectio est quædam male qualitatis, sicut languor. » Et in cap. 31: « Carnem, inquit, appellavit, ubi est quidam morbidus carnis affectus, non ipsam corporis conformationem. »

Sciendum est secundo, istud vitium in carne potissimum residere, hoc est, in parte hominis inferiore, quæ sensualitas dicitur. Id quod supra docuimus ex Apostolo Rom. vii. ubi concupiscentiam dicit esse malum inhabitans in carne, et repugnare legi mentis, etc. Quocirca S. Augustinus in omnibus libris, quos adversus Pelagianos scripsit, semper de concupiscentia loquens, ad vitium partis inferioris recurrit lib. 1. de peccat. meritis et remiss. cap. 29. « Quod igitur, inquit, in membris corporis hujus movetur, totamque animum in se dejectum cõnatur attrahere, et neque cum mens voluerit, assurgit, neque cum mens voluerit, conquiescit, hoc est malum peccati, in quo nascitur omnis homo. » Et lib. iv. in Julianum c. 4. dicit, libidinem, sive concupiscentiam esse vitium, quo appetimus immoderate delectationem omnium sensuum, sed præcipue gustandi et tangendi. Et lib. vi. cap. 8. « Huic chirographo, inquit, nascuntur oboxii omnes in carne de carne carnaliter nati. Neque enim nulla est iniquitas, cum in uno homine, vel superiora inferioribus turpiter serviunt, vel inferiora superioribus contumaciter relictantur, etiamsi vincere non sinantur. » Denique in omnibus libris contra Pelagianos directe scriptis, cum in singulis fere capitibus concupiscentiam sæpius nominet, semper fere pro vitio partis inferioris, quæ rebellis est superiori, concupiscentiæ nomen accipit.

Cæterum negandum non est, etiam in parte superiore simile vitium inveniri. Nam ea quoque animi pars prona est ad concupiscendos honores, inanem gloriam, et alias vanitates, et, etiamsi nolimus, interdum parit ejusmodi desideria. Quocirca B. Paulus in epist. ad Galat. cap. 5. cum dixisset carnem concupiscere adversus spiritum, statim enumerans opera carnis, non solum nominavit fornicationem, ebrietatem, et alia id genus; sed etiam idololatram, hæreses, inimicitias etc. quod diligenter notavit S. Augustinus lib. xiv. de civ. cap. 2. 3. et 4. ubi demonstrat, carnem interdum accipi pro toto homine, qualis est, sine gratia Dei, post lapsum Adami, et cum dici carnalem, qui secundum se ipsum, non secundum Deum vivit. Ex quo in explicatione Psal. lxxix dicit, omne peccatum oriri ex cupiditate male inflammante, vel ex timore male humiliante.

Itaque concupiscentiæ vitium licet præcipue in sensualitate, tamen etiam in mente sedem habet, S. autem Augustinus in libris contra Pelagianos ideo pene ubique loquitur de vitio sensualitatis, quia in sensualitate magis hoc vitium se prodit, non quod ignoraret etiam in mente locum habere. Atque in his omnibus nisi fallor, cum Petro Lombardo, Henrico, Gregorio, et cæteris omnibus convenimus. Solva quæstio manet de hoc vitio, qualis est, sine positiva qualitate, an non, et utrum hoc ipsum vitium sit proprie, ac formaliter originale peccatum. Illi affirmant utrumque, nos utrumque negamus. Dicimus enim sensualitatem esse pronam ad concupiscendum etiam contra ordinem rationis, non ex aliqua insita qualitate eam inclinante, sed ex carentia justitiæ originalis, quæ eam perfecte rationi subjecerat. Quemadmodum si equus incitetur ad currendum, non quia admoventur ei calcæria, sed quia solvitur est frænum: et veluti si aliquid propendeat ad casum non quia premitur aliquo corpore gravi superaddito, sed quia sublatum est aliquid, quod prohibebat ne caderet. Quod autem diximus de sensualitate, de voluntate quoque intelligendum est.

His prænotatis probamus, non esse concupiscentiam positivam qualitatem. Primo, testimonio sancti Augustini, quem adversarii vel solum pro sua opinione patronum habere se putant. Is igitur in lib. 2. de peccato originis cap. 4. loquens de concupiscentia, cuius reatum dicit esse originale peccatum, ut

patet ex capitibus sex præcedentibus, sic ait: « Comparatur homo pecoribus per vitium, non per naturam, non pecoris vitio, sed nature. Tantæ namque excellentiæ est in comparatione pecoris homo, ut vitium hominis natura sit pecoris. » Item lib. iv. adversus Julian. cap. 5: « Hæc autem libido, inquit, ideo malum non est in bellis, quoniam non repugnat rationi, quæ caret. » Et cap. 14: « Ideo, inquit, in pecoribus malum non est concupiscentia, quia non adversus spiritum concupiscit, sed eorum potius oblectat spiritum. » Et in Psalm. ciii. concio. 4: « Quod equo, inquit, natura est, homini crimen est. » In his locis S. Augustinus docet illud ipsum esse in homine vitium concupiscentiæ, quod est in animantibus rationis expertibus natura. Certum est autem in animantibus rationis expertibus nullam esse corruptam qualitatem, quia sint prona ad concupiscendum, sed solum appetitum sensitivum, qui rationi utique repugnaret, si ratio in bellis esset. In homine igitur nulla est qualitas positiva, præter ipsam sensualitatem, sed ipsa sensualitas; ideo vitiosa dicitur, et est in homine, quia deberet rationi obtemperare, quod etiam faceret, nisi homo propter peccatum justitiam originalem amisisset.

Præterea idem S. Augustinus, lib. 1. de nuptiis et concupiscentia cap. 25. dicit, concupiscentiam non substantialiter manere, sed sicut languorem. Et lib. 2. in Julianum, ante medium, dicit, non esse substantiam, sed substantiæ vitium. Solet autem S. Augustinus per substantiam intelligere id omne, quod est in rerum natura, id est, omne positivum. Sic enim ait in Psalm. lxxviii: « Quod nulla substantia est, nihil omnino est. » Idem quoque auctor ubicumque concupiscentiæ causam explicat, semper recurrit ad privationem, sive absentiam gratiæ. Lib. 1. de peccat. meritis et remiss. cap. 16: « Quando ergo, inquit, peccavit Adam non obediens Deo, tunc ejus corpus gratiam perdidit, quæ ejus animæ omni ex parte obediens; tunc ille exiit bestialis motus pudendus hominibus, quem in sua erubuit nuditate. Ex hac igitur inobedientia carnis, ex hac lege peccati et mortis, quisquis carnaliter generatur, regenerari spiritualiter opus habet. » Et lib. iv. in Julian. cap. ult.: « Quid, inquit, est gustato cibo prohibito nuditas indicata, nisi peccato nudatum quod gratia contegebatur? gratia quippe Dei magna ibi erat, ubi terrenum, et animale corpus

bestialem libidinem non habebat. » Idem repetit lib. ii. de Genesi cap. 31. et lib. xiii. de Civ. Dei cap. 13.

Vides in his locis, non solum ad gratiæ absentiam revocari concupiscentiæ vitium, sed etiam vocari libidinem bestialem, quia illa ipsa libido est in homine vitium, quæ in bestiis est natura. Et rursus, ideo magna Dei gratia factum esse in paradiso, ut terrenum et animale corpus libidinem non haberet, quia ex se et ex natura sua libidinem habiturum fuisset, nisi magna illa gratia, ne haberet, impedivisset. Non igitur accessit mala qualitas aliqua; sed ipsa sensualitas, ut spoliata originali justitia rationi repugnat, concupiscentia dicitur.

Deiæde hoc ipsum rationibus confirmatur. Nam primo si concupiscentia qualitas esset positiva, positivam causam habere deberet. Quæro igitur, quæ sit ista causa. Nam vel erit Deus, vel diabolus, vel serpens, vel ipse homo, vel certe pomum ipsum vitium. Deus non potest esse, præsertim secundum adversarios, qui volunt concupiscentiam esse peccatum originis; nam tunc Deus esset auctor peccati. Et præterea si ea qualitas esset a Deo, ut a propria causa efficiente, sequeretur saltem Deum esse causam tentationis ad malum. Unusquisque enim tentatur a concupiscentia sua, ut habetur Jacobi 1. quod si concupiscentia infunditur a Deo, certo sequitur, ut Deus sit causa tentationis ad malum; quod tamen est contra eundem Jacobum, qui in eodem loco dicit, Deus intentator malorum est, ipse autem neminem tentat.

Sed nec diabolus esse potest causa efficiens ejus qualitatis. Neque enim potestatem habet diabolus aliquid producendi, nisi per motum localem applicando activa passivis, idque in rebus corporalibus tantum. Hæc autem qualitas spiritualis esse dicitur.

Multo minus serpens corporalis causa esse potuit ejusdem qualitatis, tum quia serpens corporalis non potest afflare spiritualem qualitatem, tum quia nihil egit ille serpens in Adam, sed solum cum Eva collocutus est.

Ipsæ autem Adam per actum peccandi efficere potuit in se dispositionem aliquam ad similem actum, sed non talem qualitatem, quæ perpetuo hereret, et ad omnia mala inclinaret, qualis est concupiscentia. Nam actus ille superbiæ fuit, et per eum gigni non potuit continuo habitus superbiæ; sed solum levis dispositio, quæ facillime tolli potuisset,

et multo minus gigni potuit habitus inclinans ad fornicationem, adulteria, homicidia, furta, etc.

Denique neque in pomum vitium causa ejus qualitatis rejici potest, neque enim pomum illud malum fuit, et ideo prohibitum, sed ideo malum, quia prohibitum, et alioqui ex natura sua bonum, ut cætera quæ Deus creaverat, ut S. Augustinus recte docet lib. xiv. de Civit. Dei cap. 12. et etiam si pomum vitiatum et corruptum fuisset, non tamen intelligi posset, quemadmodum in anima qualitatem spirituales efficere potuisset. Restat igitur ut mala concupiscentiæ, quæ causam positivam non habuit, non sit qualitas positiva.

Præterea secundo, si concupiscentiæ vitium qualitas esset positiva, per peccatum primi hominis in ipso primo homine exorta; non facile posset ostendi, quemadmodum transmitteretur ad posteros; neque enim habitus acquisiti traiciuntur in prolem, ut perspicuum est de omnibus habitibus scientiarum, virtutum, artium, donorum. Quod si aliquando pater ingeniosus filium ingeniosum gignit, aliquando etiam contra accidit, ut pater sapiens filium insipientem generet, ut Scriptura testatur de Salomone et filio ejus Roboam.

Tertio, vel Deus est auctor positivæ illius qualitatis, vel non: si est, igitur est auctor peccati. Istam enim concupiscentiam adversarii peccatum esse contendunt: si non est, igitur Deus non est auctor omnium rerum, neque verum erit quod in Evangelio legimus, Joan. 1: *Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil* (1).

Quarto, etiamsi concederemus, in carne qualitatem morbidam ex peccato primi hominis accessisse: tamen intelligi non posset, quomodo caro infecta animam inficeret. Neque enim corpus immediate in spiritum agere, et spiritualem qualitatem producere potest.

Quinto, cum illa qualitas, si ponatur, adventitia sit, et contra naturam, quomodo fieri potest, ut tam longo tempore non sit imminuta, vel penitus extincta?

Sexto, videtur omnino supervacanea; nam ad hoc, ut caro concupiscat contra spiritum, satis est si habeat sentientem appetitum, qualem bestia habent, et non adsit frænnum originalis justitiæ. Ut autem animus sequatur corporis temperamentum, satis est quod

in eadem animæ essentia radicem habeant sentiens appetitus et voluntas, et sensus et ratio. Hinc enim absque ullius qualitatis adjuvamento, ob solam corporis complexionem et constitutionem aliqui sunt ingeniosi, aliqui hebetes, aliqui hilares, aliqui tristes, aliqui proni ad unum vitium, alii ad aliud, aliqui mites, aliqui iracundi etc.

Septimo, qualitas ista positiva per baptismum non tollitur, ut notum est; ergo si peccatum originis est concupiscentia, et concupiscentia est qualitas positiva; certe sequitur, peccatum originis per baptismum non tolli. Quod in Ecclesia Catholica, ut exploratus error exploditur.

Neque satisfaciunt duæ illæ solutiones quod peccatum originis per baptismum dicatur remitti, tum quia concupiscentia baptizatis non imputatur ad culpam, tum quia propter gratiam, quæ in baptismo confertur, concupiscentia non amplius dominatur. Nam prior solutio Concilio Tridentino (cujus auctoritatem Catholici non spernunt) apertissime adversatur, damnat enim Concilium Lutheranicum errorem, qui dicunt peccatum originis post baptismum manere, sed non imputari; et affirmat idem Concilium, per baptismum tolli quicquid peccati rationem habet. Posterior solutio decretis ejusdem Concilii manifeste repugnat. Nam cum per baptismum infunditur gratia, non tollitur dominium concupiscentiæ, sed ligatur et impeditur ad tempus, et cum per actuale peccatum amittitur gratia, iterum solvitur, ac redit idem concupiscentiæ dominium. Quare si concupiscentia dominans est peccatum originis, manifeste sequitur peccatum originis per baptismum non vere tolli, ut Concilium docet. Nam si vere tollitur, unde quomodo idem peccatum in homine peccatore post baptismum existit? neque enim responderi potest, non esse idem, sed aliud. Nam eadem concupiscentia dominans est, quæ ante baptismum erat; et peccatum originis, nisi per originem carnalis generationis, quæ semel fit, existere non potest.

His accedat, quod hæc solutio, non videtur consentanea doctrinæ S. Augustini. Ipse enim cum dicit, reatum concupiscentiæ esse peccatum originis, non recurrit ad concupiscentiam dominantem, sed dicit, hoc malum, tantum quia incest, etiamsi non dominetur, perducere ad æternam mortem, nisi reatus

(1) Joan. 1. 3.

ejus per baptismum expietur; ut perspicuum est ex lib. 2. de peccato originali cap. 39. et lib. vi. in Julian. c. 5. et 8. et alibi. Quomodo autem accipi debeat concupiscentie reatus, qui solvitur in baptismo, supra explicuimus. Porro argumenta adversariorum, præter ea, quæ sunt a nobis refutata in disputatione adversus Lutheranos, sumuntur omnia ex testimoniis S. Augustini.

Primum igitur obijciunt, quod S. Augustinus scribit concupiscentiam esse qualitatem: sic enim loquitur de ea lib. 1. de nuptiis et concupiscentia cap. 25: «Non substantialiter manet, sicut aliquod corpus aut spiritus, sed affectio est quedam mala qualitatis, sicut languor.» Et cap. 31. «Carnem, inquit, nunc appellavit, ubi est morbidus quidam carnis affectus, non ipsam corporis conformationem.» Deinde addunt, quod idem Augustinus lib. 3. in Julian. cap. 3. dicit, animam in corpore, tanquam in vase vitiatum corrumpti, hoc est, ex mala qualitate carnis redundare malam qualitatem in anima. Postremo adjiciunt, quod in lib. iv. hypognostici idem auctor docet, libidinem in homine ex afflato serpentis esse natam.

Ad primum respondeo, vocari ab Augustino qualitatem, sive morbidum affectum, ipsam naturalem inclinationem sensualitatis vitiatam non aliqua positiva tæbe, sed ex carentia justitiæ originalis. Nam eodem modo S. Thomas in 1. 2. quæst. 82. art. 1. vocat peccatum originis habitum corruptum, in quo sit aliquid positivum, ipse videlicet potentie anime non bene dispositæ; et aliquid privativum, nimirum deordinatio ex carentia justitiæ originalis consequuta. Quocirca tam S. Augustinus, quam S. Thomas concupiscentie vitium sæpenumero nature languorem appellant. Languor autem significat humores corporis debita proportione, et harmonia privatos.

Ad alterum respondeo, recte dici animam in corpore tanquam in vase vitiatum corrumpti, non quod sit in carne positiva qualitas ex qua rursus in anima qualitas alia oriatur; sed quod anima non incipiat habere peccatum, nisi cum infunditur corpori, tunc enim primum incipit esse homo filius Adami. Siquidem anima; ut prius natura intelligitur creari a Deo, nihil habet cum Adamo, ac per hoc non communicat ejus peccato, sed cum in corpore generato ex Adamo incipit habitare et cum ipso corpore unum suppositum facere, tunc (ut supra fusius explicui-

mus) peccatum originis contrahit. Dicitur autem corpus ex Adamo generatum, etiam ante animationem, vas corruptum, quia ex vi talis generationis debetur illi ut sit mortui, et variis passionibus obnoxium.

Ad postremum ex libro hypognostici, ut omittam librum illum non censeri opus Augustini, respondeo, verba illius auctoris intelligenda esse metaphoricè. Per afflatum enim serpentis persuasionem diabolicam significavit. Quod videlicet, ut ipse loquitur magis secutus sit Adam serpentem suadentem, quam Deum præmonentem. Nam ex Genesi constat, statum serpentis corporalis ad Adamum non pervenisse, sed solum diaboli persuasionem, et eam non per serpentem, sed per mulierem. Sententia igitur illius auctoris est, quemadmodum serpens corporalis afflando venenum hominum corpora interimat, ita serpentem spirituale, id est, diabolum, suadendo peccatum, primo parenti necem animæ, et corporis attulisse.

CAPUT XVI.

Refellitur error Alberti Pighii, et Ambrosii Catharini.

Restat ultimus error confutandus, qui est Alberti Pighii in prima controversia de peccato originis, et Ambrosii Catharini in opusculo de lapsu hominis, et peccato originali cap. 6. et videtur etiam fuisse quorundam veterum, ut refert Petrus Lombardus in ii. lib. sent. dist. 30. Hæc igitur sententia docet, peccatum originis, nihil esse aliud, nisi illam primam Adami inobedientiam; qua præceptum de ligno scientiæ non gustando violatum est, ex qua sententia deducuntur ab iisdem auctoribus tres aliæ sententiæ. Prima, peccatum originis esse unum et idem in omnibus hominibus. Secunda, hoc unum peccatum in primo homine re ipsi fuisse, in cæteris per imputationem. Tertia, nihil esse in parvulis re ipsa inherens, quod habeat veram peccati rationem, justitiæ, maculam, reatum, et similia, pœnæ, non culpæ rationem habere, nisi forte improprie. Quomodo nomen causæ accommodatur effectui.

Hæc sententia partim est vera, partim falsa. Verum est enim et adversus Lutheranos asserendum, ac defendendum, peccatum primum Adami, ad nos etiam pertinere et

nostrum esse aliquo modo, ut paulo post explicabimus. Lutherani enim depravationem naturæ humanæ proprie peccatum esse contendunt, etiam sine relatione ad peccatum Adami. Sed de hoc postea. Rursus verum est, præter communicationem peccati Adami, esse in parvulis carentiam justitiæ originalis, reatum, maculam et similia. Quæ Albertus et Ambrosius cum cæteris Catholicis Doctoribus agnoscunt.

Falsum autem est et hæreticum, peccatum originis nihil esse aliud, nisi primam Adæ transgressionem actualem; et nihil esse in parvulis, unicuique proprium et inherens, quod habeat veram peccati rationem. Extat enim apertissima Concilii Tridentini œcumenici definitio, in 5. sess. ubi quatuor sententiæ leguntur de peccato originis, quæ sunt quatuor argumenta contra Pighii, Catharinique doctrinam.

Docet in primis Concilium, peccatum originis propagatione, non imitatione transfundi. At quod est unum numero non propagatur, nec vere transfunditur. Sicut etiam propagari et transfundi non potest, quod statim peractum transit, et jam nusquam est, et nihil est. Respondet Catharinus, peccatum illud unum Adami propagari et transfundi non in se, quod fieri nequit, sed in penis, quæ ex ipso nata sunt, quæque saltem improprie, et per metonymiam peccata dici possunt. At Concilium apertissime distinguit peccatum originis, quod propagari dicitur per generationem, a penis, quæ ex ipso peccato nascuntur. Nam primo damnat Pelagianos novos, ac veteres, qui negabant peccatum originis propagatione transfundi, et per baptismum deleri; deinde sub finem decreti admonet, fomitem non esse proprie peccatum, sed ita nominari interdum, quod sit ex peccato et ad peccatum inclinet. Præterea si Concilium voluisset peccatum originis propagari solum ratione ponarum, Pelagianos, præsertim novos, non condemnasset; neque enim illi negant, peccati pœnas propagari, et transfundi ad posterum.

Docet secundo idem Concilium, peccatum originis inesse unicuique proprium. At peccatum illud unum Adami commune omnibus esse potest, proprium unicuique esse non potest.

Tertio docet, per baptismi gratiam remitti parvulis id totum, quod habet in eis veram, ac propriam peccati rationem. Erit igitur aliquid in parvulis, quod veram et propriam

peccati rationem habeat, quod certe de peccato Adami dici non potest, cum illud in parvulis non inherat.

Postremo docet, peccatum originis remitti, non esse non imputari, sed vere tolli. At si peccatum originis nihil esset aliud, nisi peccatum Adæ posteris per imputationem communicatum, certe sequeretur, illud remitti nihil esse aliud, nisi non amplius imputari. Habemus igitur sententiam Catharini et Pighii, cum Tridentino Concilio, non obscure pugnare.

Porro Concilii sententia Scripturis sanctis, et veterum Patrum testimonio, et ipsi etiam rationi consentanea est. Nam B. Paulus in epistola ad Rom. cap. 5. comparat peccatum originis, quod a primo parente per generationem trahimus cum justitia, quam a Christo per regenerationem acquirimus. Non dicitur autem justitiam proprie, et formaliter per justitiam Christi, sed per eam, quam unusquisque in se habet. Sic igitur nec dicimus peccatores per peccatum, quod fuit in Adamo, sed per id, quod in unoquoque nostrum hæret. Deinde Scripturæ, quas in 1. lib. adduximus indicant, peccatum originis esse immunditiam et labem nobis hærentem, quæ per baptismum abluí debeat; non solum imputationem peccati Adæ. Idem quoque sancti Patres supra citati docent. Sed apertissime S. Augustinus scribit, peccatum nostrum originale esse distinctum ab actuali peccato Adami, ut effectum a causa. Sic enim ait lib. 11. de nuptiis et concupiscentia, cap. 26: «Voluntarium peccatum hominis primi, originalis est causa peccati.» Hæret igitur, in nobis aliquid, et peccatum originale dicitur, quod non est illa prima Adami inobedientia, sed aliquid aliud, quod ab illa manavit.

Denique rationis lumen idem ostendit. Nam si parvuli non haberent in se proprium et inherens peccatum, non possent dici absolute, ac proprie peccatores. Et præterea non egerent ad peccati remissionem regeneratione, ablutione, gratiæ infusione, sed satis esset, si Deus illis Adæ peccatum non amplius imputaret. Quæ certe divinis Scripturis, Conciliorum decretis, et Patrum testimonio manifeste repugnant. Neque vero argumenta Catharini et Pighii tantam vim habent, ut propter ea recedendum sit a communi Theologorum sententia. Nam ex his quæ dicimus in sequentibus duobus capitulis, nullo negotio diluentur.